

УДК 574:504.055

JEL Classification: Q1, I25

О. В. Гарашук
В. І. Куценко

O. V. Garashchuk
V. I. Kutcenko

ФОРСАЙТ* НОВИХ МЕХАНІЗМІВ РОЗВ'ЯЗАННЯ СОЦІОЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

FORESIGHT OF NEW MECHANISMS FOR THE DECISION OF SOCIO-ECOLOGICAL PROBLEMS IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

У статті підкреслюється, що українське суспільство живе в умовах соціальної, економічної та екологічної криз, що негативно впливає на забезпечення добробуту населення, на стан його здоров'я та в цілому на сталий розвиток країни.

Наводяться дані про стан забруднення довкілля в Україні як виробничими, так і побутовими відходами. Подаються принципи сталого розвитку, що активно застосовуються на глобальному, національному, регіональному та муніципальному рівнях.

Відзначається, що, на жаль, значна частина населення практично не цікавиться станом екологічної ситуації, яка впливає на його здоров'я. На основі даних медичних звітностей робиться висновок щодо стану здоров'я населення України, зокрема школярів, студентів, який є вкрай незадовільним. Значну увагу приділено питанням формування здоров'язбережувального середовища, впровадження у навчальний процес здоров'язбережувальних технологій, які передбачають наявність сприятливих умов для забезпечення навчального процесу без стресових ситуацій, а також необхідного достатнього та раціонально організованого рухового режиму. Зазначається, що це потребує відповідного фінансування, яке в Україні, на жаль, не відповідає реальним потребам і нормативам.

Обґрунтовуються шляхи забезпечення сталого розвитку освітньої діяльності, яка має здійснюватися комплексно як на суспільному, так і на державному рівнях. Особлива увага має бути приділена вищій школі, в якій останнім часом відбуваються: реструктуризація, орієнтація на клієнта, зміна моделі фінансування, автоматизація вищих навчальних закладів, поступовий перехід до ринкової моделі функціонування тощо. У цьому контексті наводиться зарубіжний досвід, зокрема шляхи прискорення форсайту механізмів щодо розв'язання соціоекологічних проблем у контексті сталого розвитку.

Ключові слова: форсайт, сталий розвиток, соціоекологічні проблеми, механізми, освітня сфера.

«Людство, щоб зберегти себе й природу, повинне усвідомити зміст усієї діяльності, зробити її безпечною для довкілля».

Норман Борлоуг,
автор «зеленої революції»

«Перемагай труднощі розумом, а небезпеку – досвідом».

Народна мудрість

Актуальність проблеми дослідження. Українське суспільство нині живе в умовах соціальної, економічної та екологічної криз, що негативно впливає на забезпечення сталого розвитку країни. Останнє передбачає досягнення оптимального розвитку економіки, соціальної та екологічної сфер. Всі ці складові сталого розвитку взаємовпливають одна на одну. Світова практика свідчить, що, приміром, забруднення довкілля призводить до втрати національного багатства, економіки. У розвинених країнах, скажімо, лише від забруднення атмосфери втрачає валового національного продукту становлять 2 %, у країн, що розвиваються, – 5 %. Забруднення довкілля зумовлює і втрати людських ресурсів. Це підтверджує й досвід Китаю, де, за даними фахівців, знаходиться 80 % найзабрудненіших міст світу. Смертність від несприятливої екології у цій країні в чотири рази вища, ніж у розвинених країнах світу [11]. Нині екологічні проблеми залишаються гострими у багатьох країнах світу.

* Форсайт – англ. погляд у майбутнє, передбачення.

Тож не дивно, що проблеми соціоекологічного розвитку у контексті забезпечення стабільності в країні досліджуються багатьма науковцями та практиками різних напрямів, серед них Акоп'ян В., Бердяєв М., Бобильов С., Вернадський В., Дейлі Р., Дейниченко Л., Захорко О., Іванова М., Канак Ф., Книш І., Козіма В., Котко А., Лебідь С., Ліхачев Д., Лутай В., Люрі Д., Мамедов Н., Морган М., Наумов А., Прокопенко О., Хилько М., Швед М. та багато інших.

Разом із тим в опублікованих роботах ще недостатньо повно висвітлені питання взаємовідносин екології, економіки та соціуму, що, на наш погляд, й зумовило екологічну, економічну кризи та кризу духовності людства. Тому **метою нашого дослідження** є пошук шляхів забезпечення сталого розвитку в Україні, прискорення успішного вирішення соціоекологічних проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Уже понад семи десятиків років тому академік В. Вернадський звернув увагу на наявні глибинні якісні зміни, що відбуваються на землі під впливом людського розуму та виробничої діяльності людства, пізнання яких і керування ними вимагає тісної співпраці фахівців різних галузей науки та національної економіки. Через два десятиліття після цього активну діяльність у цьому контексті розгорнули фахівці римського клубу (творче об'єднання вчених різних країн під керівництвом Авреліо Печчеї), взявши собі за мету вивчення глобальних, взаємопов'язаних соціальних, економічних, технічних, демографічних і політичних явищ.

У цьому контексті Міжнародна комісія з навколишнього середовища та розвитку під керівництвом прем'єр-міністра Норвегії Г. Брунтланд запропонувала довготермінові стратегії, способи й засоби забезпечення збалансованого розвитку економіки, використання природних ресурсів, зростання народонаселення та охорони довкілля. У 1992 році представники 179 країн світу зібрались на Конференції ООН з питань торгівлі та розвитку, що відбулася в Ріо-де-Жанейро, щодо забезпечення сталого розвитку. Міжнародна спільнота зобов'язалась у своєму розвитку дотримуватись принципів сталого розвитку. Останній вони розглядають як такий, що задовольняє теперішні потреби населення, не ставлячи під загрозу можливості майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Конференція запропонувала порядок денний на XXI століття, в якому намічено цілий ряд заходів, що визначають вектор діяльності для прихильників сталого розвитку. На основі цього документа були розроблені концепція та принципи сталого розвитку, що активно використовуються на глобальному, національному, регіональному та муніципальному рівнях. А це означає досягнення:

- екологічної стійкості, що передбачає збереження екологічних систем і природних ресурсів, які приносять людям безпосередню та опосередковану користь;

- економічної стійкості, що сприяє досягненню максимального підвищення матеріального добробуту людини, високої якості життя (робота, доходи, споживання). Одним із показників останнього є індекс сталого економічного добробуту;

- соціального сталого розвитку. Тут, перш за все, йдеться про збереження соціального капіталу. Кожне покоління має саме створювати свій соціальний капітал, який наступному поколінню передається в досить обмежених обсягах.

Забезпечення досягнення цього наразі є надзвичайно актуальним. Адже сучасна епоха – це час бурхливого розвитку науки та техніки, зростання проблем взаємозв'язку суспільства та природи, людини й навколишнього середовища, посилення антропогенного впливу на довкілля*. Щоб вижити в цих умовах, людство мусить відшукати відповідні для сучасної соціально-економічної та політичної ситуації способи, узагальнивши наукові здобутки й виробничий досвід, мобілізувавши кошти та ресурси, глобальний розум не лише суспільства, а й різних міжнародних організацій, зокрема ООН, ЮНЕСКО, ЮНЕП (Всесвітня організація з охорони навколишнього середовища), ВООЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я) тощо. На сьогодні 80 % населення України використовує в своєму житті воду з поверхневих джерел, стан якої постійно погіршується**. При цьому 80 % проб води свідчать, що її якість не відповідає нині існуючим держстандартам.

Забруднена не лише вода, а й повітря, яким громадяни України дихають. Адже щорічно в атмосферне середовище нашої країни потрапляє більше 6 млн. тонн шкідливих речовин. Особливо це помітно у великих містах, де за останні роки обсяг відпрацьованих газів, які надходять у повітря цих населених пунктів, зріс на 50-70 %. Лише терикони, розміщені в межах м. Донецьк, щорічно викидають в атмосферу близько 70 т шкідливих речовин. На жаль, як свідчать дані статистичних дослі-

* Саме в цей час природні багатства стають об'єктом інтенсивної експлуатації як державою, так і іншими групами населення, які своєю господарською діяльністю зумовлюють виснаження ресурсів.

** Близько 75 % населення України споживає воду з Дніпра, якість якої не відповідає умовам держстандарту.

джен, значна частина громадян практично не цікавиться станом екологічної ситуації, її впливом на здоров'я кожного жителя.

Негативно на стан довкілля, а також здоров'я населення впливає й знищення лісів. Україна, за даними офіційної статистики, належить до малолісистих країн. Адже лише 15,6 % її території покрито лісами. При цьому, за даними фахівців, постійно зростає площа лісів, уражених шкідниками та хворобами. Водночас спостерігається інтенсивна вирубка лісів, яка, на жаль, продовжується і нині. До речі, в Україні має місце й інтенсивний видобуток мінеральних ресурсів, ігноруючи при цьому науково обгрунтовані підходи. Останнє зумовлює активізацію негативних процесів, зокрема підтоплення населених пунктів, забруднення підземних вод тощо.

Досить вагомим забруднювачем навколишнього середовища є побутові відходи, обсяг яких в Україні постійно зростає. Наразі на території нашої держави існує близько 800 офіційно зареєстрованих звалищ, які займають 4 % території України та містять понад 35 млрд. т сміття. Щорічно ця величина, на жаль, збільшується у середньому на 7-8 тонн. А це означає, що постійно збільшується площа забруднення. Адже кожне звалище на 8-10 км навколо забруднює ґрунт, повітря, довкілля в цілому.

Не лише потенційну, а й реальну загрозу довкіллю становлять об'єкти військової діяльності, а також наслідки Чорнобильської катастрофи, що призвела до радіоактивного забруднення понад 145 тис. кв. км території України, Білорусії та Росії. Як стверджують медичні працівники – це зумовило значне зростання випадків захворювань раку щитовидної залози, патології серцево-судинної та психоневрологічної систем.

За різними джерелами, здоровими є лише 6-10 випускників шкіл України. 50 % з них мають функціональні відхилення, а 40 % – хронічні недуги, у тому числі:

- 20-40 % мають нервово-психічні хвороби;
- 20 % – дефіцит маси тіла;
- 45 % – усі дитячі захворювання, пов'язані зі стресом;
- патології одночасно 2-4 систем організму мають від 20 до 80 % школярів [3].

Подібна тенденція характерна і для студентської молоді. У студентів спостерігається зниження рівня захисних механізмів. Уповільнюється повернення первинного потенціалу. Результати медичних оглядів показали, що кількість студентів із відхиленнями у стані здоров'я коливається від 2,3 % до 3,9 %. Кількість студентів, скерованих у спеціальні медичні відділення, невпинно зростає – з 6,5 % у 2013 році до 12,7 % – у 2015 році. За цей час захворювання серцево-судинної та дихальної системи зросли до 27,5 %, розлади нервової системи – до 27,2 %, опорно-рухового складу – до 11,1 % тощо [6]. При цьому дані медичної звітності реєструють значне зростання хронічних захворювань, що вказує на характерний для сучасного суспільства комплексний негативний вплив факторів соціального та зовнішнього середовища на організм, перш за все, дітей, підлітків і молоді. У результаті цього науковими дослідженнями встановлено невідповідність паспортного та біологічного віку студентів як ознаку прискороеного старіння їх організму.

На жаль, у студентів, за даними анонімного опитування, не вистачає теоретичних і практичних знань про основи здорового способу життя. Про шкідливі звички обізнані всі опитані, проте серед них здоровий спосіб життя ведуть лише трохи більше 57 % [9]. Так, незважаючи на те, що хронічні захворювання має значна кількість студентів, не всі студенти з цієї групи відвідують заняття з фізичної культури, у тому числі в спеціальній медичній групі.

Тому вкрай важливим є впровадження (формування) в кожному навчальному закладі не лише здоров'язбережувального середовища, а й упровадження здоров'язбережувальних технологій, що передбачають наявність сприятливих умов для забезпечення навчального процесу (без стресових ситуацій); оптимальну організацію навчального процесу та виховання (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних умов); необхідний достатній та раціонально організований руховий режим тощо.

Щоправда, у багатьох навчальних закладах реалізується комплексна програма здоров'я, що включає: валеологічну освіту, фізичне виховання; шкільну медичну службу; службу харчування; шкільну психологічну службу; соціальну службу; участь батьків і громадськості у формуванні здоров'язбережувального середовища в навчальному закладі. На необхідність забезпечення цього вказували і В. Сухомлинський [8].

Неефективне використання природних ресурсів негативно позначається не лише на соціальній, зокрема на стані здоров'я населення, але й на економічній складовій сталого розвитку країни. Еконо-

мічні показники України, на жаль, знижуються, особливо порівняно з іншими країнами. Приміром, якщо на початку 90-х років минулого століття величина валового внутрішнього продукту на душу населення в Україні, Білорусі та Польщі була однаковою, то нині в нашій країні зазначений показник є удвічі меншим, аніж у Білорусі та втричі – ніж у Польщі. Соціологічні дослідження свідчать, що понад 70 % українців вищезазначені дані пов'язують з тим, що наша країна «йде в неправильному напрямі». Підтвердженням цього є й ключові інституційні індикатори (табл. 1).

Таблиця 1

Ключові інституційні індикатори України та країн Центральної й Східної Європи, 2014 р.

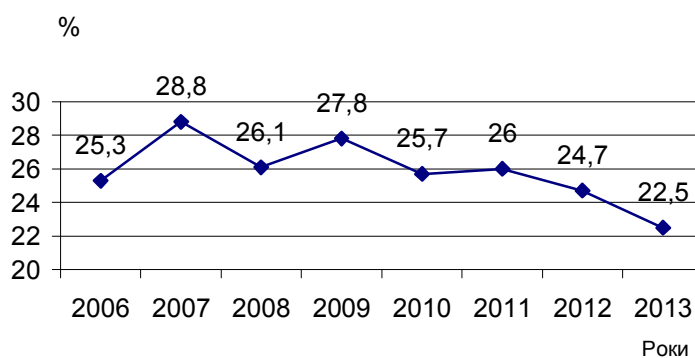
Країна	Легкість ведення бізнесу	Отримання кредиту	Виконання договорів	Урегулювання банкрутства	Рівень корупції
Польща	32	17	52	32	35
Угорщина	54	17	20	64	47
Чехія	44	23	37	20	53
Словаччина	37	36	35	31	54
Словенія	51	116	122	42	39
Хорватія	65	61	54	56	61
Румунія	48	7	51	46	69
Болгарія	38	23	75	38	69
Сербія	91	52	96	48	78
Албанія	68	36	102	44	110
Україна	96	17	43	142	142
Білорусь	57	104	7	68	119

Джерело: [15].

Як видно із табл. 1, Україна за багатьма показниками виділяється не з кращого боку. Особливо високим є рівень корупції в нашій країні.

Неконтрольований розвиток економіки викликає негативні явища в багатьох сферах суспільного життя. В Україні за залишковим принципом фінансується не лише екологічна, а й соціальна сфера, її основні складові (рис. 1, 2).

Як видно із рис. 1, після 2011 року спостерігається тенденція зменшення частки державного бюджету, що виділяється на розвиток освіти. Подібна тенденція характерна й для інших сфер діяльності (рис. 2).

Рис. 1. Динаміка витратків Державного бюджету України на розвиток освіти

Ці тенденції є вкрай негативними. Адже наука доводить, що нині рівень життя населення на 60-70 % залежить не від наявності природних ресурсів, а від ефективності управління [2]. Тож не дивно, що спостерігається зростання бездуховності, злочинності тощо.

У той же час низький рівень економічного розвитку перетворюється на чинник, що знижує конкурентоспроможність країни. А економічний нігілізм зумовлює ланцюгову реакцію: реальні результати економічного прогресу забезпечуються деградацією природи, зміною стану та руйнацією

життєво необхідного для людини економічного, екологічного та соціального середовища проживання. Тобто рівень розвитку соціальної сфери, якість надаваних послуг залежать від багатьох чинників. Серед останніх – економічні. Водночас формування та розвиток соціальної сфери є передумовою успішної діяльності підприємств економічного спрямування, забезпечують успішний перехід країни до соціально-орієнтованого типу функціонування економіки, зміщують пріоритети в сфері забезпечення екологічної та соціальної ефективності.

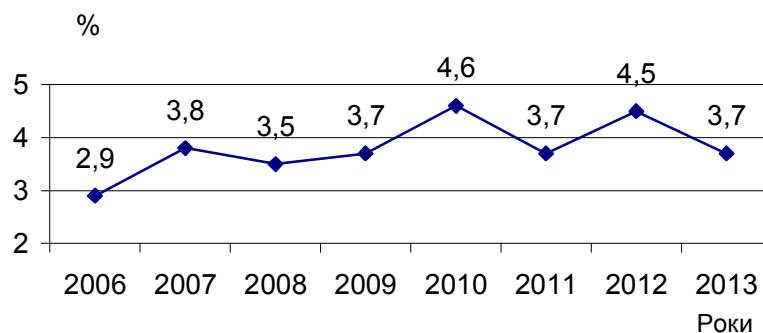

Рис. 2. Динаміка витратків Державного бюджету України на духовний та фізичний розвиток

Людство витрачає мільярди доларів на те, щоб зберегти такий стан середовища, який дозволяє кожній людині комфортно жити, естетично і духовно відпочивати. Академік Д. Ліхачев стверджує, що збереження культури, підвищення екологічної культури населення є не менш важливим, ніж збереження природи. Адже природа необхідна людині для забезпечення біологічного життя, а культурне середовище – для духовного життя, моральної самодисципліни тощо.

Досвід найбільш розвинених країн світу довів важливість не лише екологічних, економічних, але й соціальних послуг у забезпеченні сталого розвитку. Статистика свідчить, що підприємства, які не здатні задовольняти потреби суспільства в екологічно чистих продуктах, послугах, що задовольняють і соціальні потреби, втрачають конкурентоспроможність на світовому ринку. Адже конкурентоспроможні підприємства, як правило, впроваджують ресурсозберігаючі технології, використовують передовий досвід організації господарської діяльності, що не завдає істотної шкоди навколишньому природному середовищу.

Для роботи на таких підприємствах необхідно підготувати, виховувати екологічно грамотного працівника, якому притаманна різноманітна та унікальна здатність до творення. Важлива роль в цьому, безперечно, відводиться освіті. В умовах економічної кризи одним із основних засобів забезпечення сталого розвитку суспільства залишається освітня діяльність, яка має здійснюватись комплексно як на суспільному, так і на державному рівнях. На досягнення цього має бути спрямоване подальше вдосконалення діючих механізмів щодо розвитку освіти. В основі, скажімо, діючого організаційно-економічного механізму забезпечення соціо-екологічного розвитку лежать такі ознаки:

- нормативний метод ціноутворення на відповідні послуги;
- неефективна система управління соціо-екологічною діяльністю відповідних підприємств й організацій;
- стан відповідної інфраструктури, від чого значною мірою залежить і рівень задоволення населення послугами (табл. 2).

У підвищенні зацікавленості суб'єктів господарювання щодо забезпечення високої якості соціальних послуг, рівня обслуговування населення, збереження навколишнього соціально-природного середовища зацікавлене все суспільство. І сприяє цьому як соціальна сфера в цілому, так і кожна її ланка, зокрема. Скажімо, освіта для людини – це свого роду компас в економічній та екологічній діяльності, необхідний для подальшого пошуку свого місця у світі. Особливо важлива роль тут відводиться вищій школі, в якій, зокрема останнім часом, відбуваються такі позитивні явища: реструктуризація; орієнтація на клієнта; зміна моделі фінансування; автономізація вишів, поступове схилення до ринкової моделі функціонування (нині близько двох сотень вищих навчальних закладів є приватними). Для вищих навчальних закладів України характерною є мобільність студентів, які наразі мають можливість обрати вищий заклад у будь-якій країні світу. Все це сприяє успішному розвитку не

лише освіти, а й економіки, що ґрунтується на знаннях. У цьому контексті, в першу чергу, вищі навчальні заклади повинні активно співпрацювати з підприємствами реальної економіки, з бізнесом, що в кінцевому варіанті позитивно позначиться на якості підготовки кадрів.

Таблиця 2

Середні значення попиту на послуги при зміні ціни на 10 %

Міста	Мед. закл.	Дитячі садки	ВНЗ	Музеї	Спорт. підпр.	Пошта	Транспорт	Середнє значення
Малі	0,94	0,63	0,63	0,81	0,75	0,88	0,81	0,77
Середні	0,81	0,86	1,00	0,76	0,56	0,73	0,67	0,77
Великі	0,92	0,83	1,00	0,67	0,50	0,67	0,75	0,76
Мільйонники	0,77	0,78	0,76	0,69	0,65	0,69	0,80	0,74

Джерело: [10].

Це, в свою чергу, потребує забезпечення переведення соціальної інфраструктури на інноваційний шлях розвитку, який має включати:

- центр розробки трендів розвитку технологій в пріоритетних сферах науково-технічного та соціально-економічного розвитку;
- управління практикою діяльності;
- центр управління інтелектуальною власністю;
- відділ маркетингу;
- бізнес-інкубатор;
- науково-технологічну основу вищих навчальних закладів;
- технопарки тощо.

Як кількісні, так і якісні показники інфраструктури соціальної сфери впливають на зміну обсягу відповідних послуг. Так, при зростанні ціни послуг на 10 % відвідування музеїв зменшується на третину. Тому в подальшому необхідно зосередити увагу на пошуку таких механізмів, які сприяли б нарощуванню обсягів послуг, успішному розв'язанню соціоекологічних проблем.

Світовий і вітчизняний досвід свідчить, що серед шляхів форсайту цього спрямування можуть бути:

- побудова моделі фахівця на базі компетентнісного підходу;
- створення, впровадження та поширення нових освітніх технологій з метою забезпечення всіх сфер реальної економіки компетентними фахівцями;
- подальше вдосконалення змісту навчальних планів, програм з метою спрямування навчального матеріалу та формування тих фахових компетентностей, що впливають з нової моделі фахівця;
- поширення та урізноманітнення застосування технології індивідуалізації навчання, вдосконалення організації самостійної роботи студентів, системи контролю за результатами навчання;
- постійне підвищення професійного рівня викладачів, формування в них сучасного партнерського ставлення до студентів;
- упровадження персональних навчальних систем із застосуванням системи колективної оперативної підготовки контенту;
- формування інноваційного центру європейського рівня у галузі соціально-економічних і технічних наук;
- створення інфраструктури освітньої та наукової діяльності на рівні кращих європейських науково-освітніх центрів;
- постійне вдосконалення рівня освітніх послуг університету на основі зворотного зв'язку зі студентами з питань навчального процесу тощо [1].

Реалізація цих напрямів, на наш погляд, сприятиме поліпшенню не лише підготовки кадрів, але й працевлаштування випускників, оскільки забезпеченість роботою останніх залишається важливим показником конкурентоспроможності кожного вищого навчального закладу. Успішному вирішенню цієї проблеми сприяє й тісний зв'язок навчального закладу з підприємствами, адаптованими до сучасних умов праці; здійснення моніторингу ринку праці з метою виявлення необхідних обсягів підготовки молодих фахівців, а також визначення пріоритетів в розвитку основних напрямів діяльності вищої школи. Тепер це є вкрай важливим. Адже саме нині формуються нові технології, нова економіка, що базується на знаннях, на активному використанні сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій тощо.

Підготовці фахівців, які дозволяють значно краще використати можливості нової економіки, сприятиме й мобільність студентів. Світова практика підтверджує, що вдосконалити освіту неможливо, не залучаючи геніальних людей до викладання, не надаючи навчальним закладам постійної підтримки й можливості професійного творчого розвитку. Адже, як, приміром, стверджує Робінсон Кен, творчість – це вміння продукувати нові ідеї. Студенти київських, львівських, харківських, черкаських вишів мали змогу послухати лекції ректора Вищої школи університету прикладних наук Дойче Бундесбанку в Хахенбурзі – професора Еріха Келлера, Томаса Госвіна, Олівера Крузе [5]. Зазначений університет має високотехнічно обладнані аудиторії, шведський стіл їдальні, пральні, паркінг, більярд, кегельбан, настільний футбол, теніс, кімнати відпочинку, дискохолл, спортивний комплекс з басейном і спортзалом. Відносини ректора – викладача – студента у зазначеному виші не є типовими для вищих навчальних закладів країн пострадянського простору.

У більшості навчальних закладів активно використовуються сучасні технології. Новою точкою відліку в глобальній освіті став 2011 рік, коли в Стенфордському університеті запропоновано всім бажаючим безкоштовно пройти три курси через Інтернет. Так у світі почали поширюватись масові відкриті онлайн-курси, навчатись на яких можна, використовуючи комп'ютер, ноутбук, мобільний телефон тощо. Освітній онлайн-курс складається з відео-лекцій, інтерактивних завдань, форумів для обговорення. У цій формі навчання великим попитом користується проєкт Coursera, заснований 2012 року (маркетинг, бізнес, мистецтво, менеджмент, точні науки). Проєкт використовують фахівці 114 вищих навчальних закладів світу. В 2013 році на Coursera з'явилися українські субтитри до лекцій. Кількість користувачів Coursera уже перевищила 10 млн. осіб, а прибуток ресурсу від оплати слухачами підтверджених сертифікатів досяг одного мільйона доларів.

Висновок. Таким чином, прискоренню форсайту механізмів щодо розв'язання соціоекологічних проблем у контексті сталого розвитку мають, на нашу думку, сприяти:

- підвищення якості освіти, гармонізація вітчизняної освітньої сфери оцінювання отриманих знань в українських вишах;
- узгодження національної та європейської рамок кваліфікації з метою забезпечення академічної та професійної мобільності студентів і викладачів;
- співпраця українських вишів з європейською мережею національних центрів інформації;
- залучення коштів міжнародних організацій та установ для популяризації університетів завдяки підвищенню їх наукового рівня шляхом виконання науково-прикладних досліджень;
- забезпечення спільної співпраці професорсько-викладацького складу українських і зарубіжних вишів щодо підготовки та опублікування спільних статей у міжнародних журналах;
- видача випускникам українських вишів подвійних дипломів [4].

Щоправда, специфіка програм подвійних дипломів в Україні не повною мірою відповідає визначеним принципам у країнах ЄС, що зумовлено особливостями їх виникнення (продовження співпраці у рамках міжнародних програм, франчайзинг, валідація); браком фінансового забезпечення освіти та програм подвійного диплому; проблемою порівнянності умов навчання та проживання іноземних студентів, мовними проблемами тощо. Подолання зазначених проблем дозволить краще зрозуміти навколишній світ, більш ефективно використати природні ресурси та прискорити формування в Україні сталого розвитку.

Список використаної літератури

1. Афанасьєв М. Форсайт – вектор руху університету / М. Афанасьєв // Вища школа. – 2015. – № 9-10. – С. 45.
2. Гринецька С. Державні фінансові ресурси соціального розвитку / С. Гринецька // Схід. – 2015. – № 5 (137). – С. 22–27. – (Серія : Економічні науки).
3. Дегтярьова Л. П. Практичне спрямування у формуванні здоров'язбережувального середовища у навчальному закладі / Л. П. Дегтярьова // Безпека життєдіяльності. – 2015. – № 8. – С. 8–12.
4. Єрмаченко В. Вхідна мобільність як фактор розвитку сучасного вищого навчального закладу / В. Єрмаченко, О. Єрмоленко // Вища школа. – 2015. – № 9-10. – С. 59–70.
5. Ковб Н. Уроки вищої освіти Німеччини / Н. Ковб // Золотий резерв. – 2015. – № 56. – С. 15.
6. Козак Д. В. Щоденна рухова активність – запорука міцного здоров'я під час навчання студентів спеціальності «здоров'я людини» / Д. В. Козак, В. Б. Коваль, В. В. Шадранський // Безпека життєдіяльності. – 2015. – № 8. – С. 28–31.
7. Мішенін Є. В. Розвиток ринку екосистемних послуг як напрямок посткризового зростання економіки України / Є. В. Мішенін, Н. В. Олійник // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 3, т. 2. – С. 104–113.

8. Німець О. І. Здоров'язберігаючі погляди В. О. Сухомлинського на шляху формування здорового способу життя серед молоді вищої школи / О. І. Німець // Молодий вчений. – 2015. – № 3, ч. 2. – С. 106–108.
9. Охролий Г. В. Сучасні інноваційні методи індивідуальних фізичних навантажень для студентів / Г. В. Охролий, С. В. Ноздрін, Н. Ю. Макарова // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2015. – № 2 (64). – С. 24–27.
10. Попов Е. Социальная инфраструктура территории: размещение и развитие / Е Попов, И. Кац, В. Севастьянова // Общество и экономика. – 2015. – № 4-5. – С. 146–154.
11. Рогожина Н. Развивающиеся страны: проблемы экологии и развития / Н. Рогожина // МЭ и МО. – 2014. – № 11. – С. 89.
12. Стасюк Л. П. Генеза законодавчої бази екологічної освіти / Л. П. Стасюк // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського : зб. наук. праць. – Вінниця, 2009. – Вип. 27. – С. 414–417. – (Серія : Педагогіка і психологія).
13. Ярчук Г. Екологічне виховання: сутність та основні напрями / Г. Ярчук // Вища освіта України. – 2008. – № 2. – С. 91–97.
14. Яценко Л. В. Формування екологічної культури школярів у процесі позаурочної роботи / Л. В. Яценко // Педагогіка і психологія. – 2012. – № 4. – С. 48–52.
15. CEE Banking Sector Report EE Banking Sector Report. June 2015. [Internet]. Available at: <http://www.rbinternational.com>.
16. Korsgaard, L. Economic valuation of aquatic ecosystem services in developing countries / L. Korsgaard, J. S. Schou // Water Policy. – 2010. – № 12. – P. 20–31.

References

1. Afanasyev, M. (2015) Forsyth – the vector of University motion. *Vyshcha shkola*, (9-10), p. 45.
2. Hrinevska, S. (2015) Government financial resources of social development. *Skhid. Seriya "Ekonomichni nauky"*, 5 (137), pp. 22–27.
3. Dehtyaryeva, L. P. (2015) Practical guidance in the formation of health protection environment in educational institution. *Bezpeka zhyttyediyalnosti*, (8), pp. 8–12.
4. Yermachenko, V. and Yermolenko, O. (2015) Incoming mobility as a factor of the development of modern higher education institution. *Vyshcha shkola*, (9-10), pp. 59–70.
5. Kovb, N. (2015). Lessons of higher education in Germany. *Zoloty rezerv*, (56), p. 15.
6. Kozak, D. V., Koval, V. B. and Shadransky, V. V. (2015) Daily physical activity – the key to good health while teaching students in "health" speciality. *Bezpeka zhyttyediyalnosti*, (8), pp. 28–31.
7. Mishenin, Ye. V. and Oliynyk, N. V. (2010) The development of ecosystem services market as a trend of post-crisis growth of Ukraine. *Mekhanizm rehulyuvannya ekonomiky*, 3 (2), pp. 104–113.
8. Nimets, O. I. (2015) Health protection views of V. O. Sukhomlynsky towards the formation of healthy lifestyle among young people of high school. *Molodyi vchenyi*, 3 (2), pp. 106–108.
9. Okhrolii, H. V., Nozdrin, S. V. and Makarova, N. Yu. (2015) Modern innovative methods of individual physical activities for students. *Visnyk sotsialnoi hihiyeny ta orhanizatsiyi okhorony zdorovya Ukrainy*, 2 (64), pp. 24–27.
10. Popov, Ye., Kats, I. and Sevastyanova, V. (2015) Social infrastructure of the territory: the placement and development. *Obshchestvo i ekonomika*, (4–5), pp. 146–154.
11. Rogozhyna, N. (2014) Developing countries: the problems of environment and development. *ME IMO*, (11), p. 89.
12. Stasyuk, L. P. (2009) The genesis of legislative framework of environmental education. *Naukovi zapysky Vinnytskoho drzavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhayila Kotsubinskoho. Seriya: Pedahohika i psykholohiya: collected works*, (27), pp. 414–417.
13. Yarchuk, H. (2008) Environmental education: the nature and main directions. *Vyshcha osvita Ukrainy*, (2), pp. 91–97.
14. Yatsenko, L. V. (2012) The formation of ecological culture of students in extracurricular work. *Pedahohika i psykholohiya*, (4), pp. 48–52.
15. CEE Banking Sector Report EE Banking Sector Report (June 2015) [Internet]. Available at: <http://www.rbinternational.com> (Accessed 16 November 2015).
16. Korsgaard, L. and Schou, J. S. (2010) Economic valuation of aquatic ecosystem services in developing countries. *Water Policy*, (12), pp. 20–31.

O. V. Garashchuk, V. I. Kutcenko

**FORESIGHT OF NEW MECHANISMS FOR THE DECISION
OF SOCIO-ECOLOGICAL PROBLEMS IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

The article emphasizes that Ukrainian society is living in the conditions of social, economic and environmental crises. This situation has a negative impact on the welfare of the population, the state of his health and overall sustainable development of the country.

The data on the state of environment pollution in Ukraine both by industrial and household waste are shown. The principles of sustainable development, which are actively used at the global, national, regional and municipal levels, are considered.

It is noted that, unfortunately, most of the population has virtually no interest in the existing state of the country's environmental situation, its impact on their health. Based on the analysis of medical data reporting, the conclusion is made on the health status of the population, in particular the health of pupils and students, which is very unsatisfactory. Considerable attention is paid to the issues of the formation of health protection environment, the introduction of health protection technologies in educational process, which allow the availability of favourable conditions for educational process without stress and of necessary and sufficient rationally organized active mode. It is noted that this will require adequate funding, which in Ukraine, unfortunately, does not meet the real needs and specifications.

The ways towards sustainable development in the field of educational activities that must be carried out comprehensively, both at public and state level are substantiated. Particular attention should be given to higher education, in which in recent years the following processes take place: restructuring, customer orientation, a change in financing model, the automation of higher educational institutions, gradual transition to a market model of operation and the like. In this context, international experience, in particular, the ways to accelerate the foresight of mechanisms for the decision of socio-ecological problems in the context of sustainable development are given.

Keywords: *foresight, sustainable development, socio-ecological problems, mechanisms, educational sphere.*